

ТРУДОВА ПІДГОТОВКА ДІВЧАТ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено висвітленню досвіду та традицій трудової підготовки дівчат у школах країн Європейського Союзу наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

The article is devoted to the coverage of experience and traditions of girl's labour training at schools in the countries of the European Union at the end of XX – at the beginning of XXI century.

Поступальний розвиток нашого суспільства цілком залежить від професійно-освітнього рівня людей та, як зазначено в нормативних документах Євросоюзу, не може бути успішно здійснений без постійного підвищення цього рівня [28]. Вищезазначена проблема потребує свого розв'язання, зокрема через удосконалення системи трудової підготовки дівчат у загальноосвітніх школах України. Під час формування планів перспективного розвитку вітчизняних шкіл у цьому напрямку слід урахувувати досить значні надбання зарубіжних країн, зокрема європейських.

Системи освіти країн Європейського Союзу вже були предметом дослідження багатьох науковців (Н.Балацька, О.Джуринський, Н.Лавриченко, О.Локшина, М.Павлова, А.Сбруєва, Р.Сойчук, С.Старовойт, Т.Тарасова та ін.), однак трудова підготовка дівчат у школах цих країн потребує більш детального аналізу та висвітлення. Це стало метою даної публікації.

Особливий інтерес до країн Європейського Союзу можна пояснити тим, що в них, «починаючи з 90-х років, під тиском глобалізаційних проявів, переосмислюється роль освіти від соціального обов'язку держави до необхідного каталізатора економічного розвитку». Освіту починають трактувати «як джерело конкурентоспроможності», «як інструмент отримання прибутків у ринкових умовах» [12: 19-20].

У цей період, як справедливо підкреслює в своєму дослідженні Р.Сойчук, «кожна провідна країна реформувала сферу освіти з метою підвищення її якості відповідно до вимог суспільства, зокрема було переглянуто зміст, форми і методи навчання, удосконалено систему управління й організаційну структуру. Зусилля спрямовувались на підвищення стандартів освіти, надання випускникам шкіл необхідних трудових знань, умінь і навичок, які знадобляться їм у професійному житті» [21: 5].

Підвищення уваги до трудової підготовки молоді стало результатом науково-технічної (60-ті роки ХХ ст.) та технологічної (70-90-ті роки ХХ ст.) революцій, а також економічної кризи в зарубіжних країнах (початок 80-х років ХХ ст.). Ці події висунули нові вимоги до рівня підготовки фахівців. Унаслідок чого серед молоді (яка, як правило, не отримувала професійної підготовки та мала низьку кваліфікацію) підвищився рівень безробіття, а отже, виникла потреба в покращенні підготовки до трудової діяльності в умовах ринкової економіки.

У сучасній Європі молодь у рамках первинної освіти має «обов'язково набути професії і вийти на ринок праці з високими шансами на успіх» [27: 33]. Це стало наслідком відповідного реформування освіти.

Наприклад, у Великій Британії наприкінці ХХ століття в ході реформування освіти здійснено перехід «від «welfare» до «workfare», тобто від турботи держави про добробут громадянина до турботи про те, щоб громадянин мав роботу і сам забезпечив собі добробут» [22: 75]. Для досягнення такої мети британці почали підвищувати ефективність професійної освіти в цілому, трудової та допрофесійної підготовки школярів зокрема.

Реформування змісту освіти Греції спрямоване на «посилення професійно-орієнтованої складової для формування необхідних для життя ключових компетентностей».

Італія розвиває освіту в напрямку її орієнтації «на підготовку молоді до інтеграції в суспільство й виходу на ринок праці через «професіоналізацію» змісту та його компетентнісну спрямованість», а Швеція в ході освіти старшокласників намагається здійснити «більш адекватну підготовку молоді до життя шляхом надання широкого спектру кваліфікацій» [12: 22]. Подібними є й завдання трудового виховання і навчання підростаючого покоління, які намагаються виконати у Фінляндії, а саме: «підготувати і дати виробничу спеціальність молоді, для якої основна і середня школа кінцеві» [5: 109].

Наведені приклади свідчать про те, що країни Європейського Союзу в процесі реформування системи освіти намагаються переорієнтувати її на надання учням не лише загальноосвітніх, а й професійних знань, умінь і навичок, на формування в підростаючого покоління ключових (у тому числі практичних) компетенцій, на підготовку молоді до життя в суспільстві.

Зазначимо, що освітні системи європейських країн складаються із трьох рівнів (початкового, середнього та вищого), на кожному із яких здійснюється трудова підготовка дівчат. Однак, у контексті нашого дослідження розглянемо, передусім, як здійснюється ця робота під час здобуття ними середньої освіти.

Трудове навчання дівчат у країнах Європи відбувається в ході вивчення дисциплін практично допрофесійної спрямованості. Їх перелік досить широкий.

Так, наприклад, у Німеччині в основних загальноосвітніх середніх школах нижчого рівня викладають «Підготовку до трудового життя», а в окремих Землях – «Домоводство та економіку»; в реальних школах до переліку обов'язкових предметів може бути включене «Трудове навчання», а до обов'язкових додаткових предметів у 7-8 класах – «Трудова підготовка»; в 5-6 класах гімназій обов'язковим для вивчення є «Трудове навчання» (у деяких Землях), а в 11-13 (12) класах – «Технологія»; в загальноосвітніх об'єднаних середніх школах нижчого рівня учні вивчають «Вступ до трудового життя», а в середніх загальноосвітніх школах нижчого рівня – «Техніку», «Соціальну та домашню економіку» [3: 72; 14: 18]. У школах країни викладають також інтегрований навчальний предмет «Політехніка-працезнавство», «Технічну працю», «Економіку», «Домоводство», «Текстильні роботи». Звісно всі названі дисципліни мають «певні відмінності та специфіку в окремих землях і охоплюють найрізноманітніші знання в галузі техніки, економіки, домашнього господарства, профорієнтації» [8: 22-23].

Однак усі вони виступають своєрідними інтеграторами наукових знань. Так, наприклад, вивчення інтегрованого та інтегруючого навчального предмету «Технологія», з одного боку, «дозволяє учням систематизувати, синтезувати й застосовувати в практичній діяльності знання, одержані на уроках з інших предметів – математики, фізики, хімії, геології, історії тощо. З іншого – набуті в межах цього курсу вміння та навички користуватися різноманітними приладами, відео- та аудіотехнікою, електронно-обчислювальними машинами значно розширюють пізнавальні можливості учнів у найрізноманітніших сферах життя» [8: 23]. Інтегрований курс «Дизайн і технологія» має за мету підвищення загальнотехнічної культури та обізнаності дівчат і передбачає вивчення таких напрямів: створення і використання об'єктів, систем та елементів довкілля; робота з різноманітними матеріалами та інструментами; інформаційна підготовка: пошук, розробка, передача ідей; задоволення потреб споживача та виховання культури підприємництва [21: 74-75].

Як бачимо, при вивченні дисциплін трудового спрямування загальнотехнічні, соціальні, професійні, економічні, профорієнтаційні знання поєднуються між собою, створюючи у дівчат цілісне уявлення про виробничу сферу, трудову діяльність людини тощо.

Цьому сприяє також те, що в школах європейських країн дівчата і хлопці можуть певною мірою отримати вищезазначені знання при вивченні інших шкільних дисциплін [8: 23].

У всіх школах Європи трудова підготовка учнів дещо подібна за своїм змістом та організацією. Вона постійно поліпшується, урізноманітнюється, збагачується. Окрім того,

збільшується кількість годин, які відводять на вивчення дисциплін трудового спрямування в тижневому розкладі [8: 23].

У різних країнах на вивчення дівчатами і хлопцями дисциплін трудової спрямованості відводять різну кількість годин. Так, за навчальним планом основної об'єднаної школи Фінляндії на опанування учнями ремесла передбачено щотижня в 1-2 класах по 1 год., в 3-6 класах по 2 год., в 7 класі – 3 год., а на домоводство – 3 год. в 7 класі [29: 44]. На навчальний курс «Дизайн і технологія» (обов'язковий для вивчення в перших трьох класах середніх шкіл Великої Британії) щотижня відводять по 2 години. Починаючи з четвертого класу середньої школи, трудове навчання входить до списку обов'язкових предметів за вибором, а кількість годин на його вивчення становить від 4 до 7 годин на тиждень [21: 74]. В Італії протягом усього періоду навчання учнів у середній школі на працю щотижня виділяють по три години [8: 23].

Наприкінці ХХ століття трудова підготовка молоді в європейських країнах (наприклад, в Англії) спрямовувалася на розв'язання таких завдань: опанування учнями знаннями з математичних, природничих, гуманітарних і технічних предметів; засвоєння ними основних навичок для подальшого життя в мінливому світі праці; прищеплення поваги до існуючих у суспільстві моральних цінностей; розвиток учнів, їхніх освітніх можливостей, внутрішніх нахилів, творчого, дослідницького розуму; надання учням допомоги у виборі ними життєвого шляху, засобів досягнення життєвих цілей, оцінюванні ролі та розвитку промисловості й торгівлі тощо [21; 24].

Виконання значної частини цих завдань здійснюється в ході трудової підготовки дівчат і хлопців протягом усього періоду їх навчання. Так, у Великій Британії в школі для малят (це складова початкової школи) дітей з 5 до 7 років привчають до самообслуговування, залучають до вирощування кімнатних квітів тощо. У наступні три роки в початковій школі вони вивчають домоводство та працю в майстернях [23: 100].

Останнім часом трудове навчання молодших учнів у школах Європи зазнало певної модифікації. Цей предмет, як зазначає Н.Лавриченко, «технологізується і соціалізується». Тобто традиційні уроки праці «стають дедалі тісніше пов'язаними із сучасною практикою соціального життя та новітніми технологіями». Для підтвердження зазначеного науковець в одній із своїх публікацій подає їх назви, а саме: «Технологія» (Франція), «Технологія і дизайн» (Англія), «Соціальні та життєві навички» (Нідерланди) [9: 53].

В основній школі європейських дівчат і хлопців готують до оволодіння масовими професіями, а тому надають великої уваги професіональному навчанню. Наприклад, у Великій Британії обрати майбутню спеціальність учням допомагає керівник з вибору професії, який проводить відповідні бесіди, підтримує тісні зв'язки зі спеціальними закладами, що опікуються працевлаштуванням молоді [23: 101]. З цією ж метою в 1986-1987 навчальному році в програму британської школи введено новий курс, спрямований на розвиток трудових умінь і навичок учнів та підготовку їх до складання іспитів на свідоцтво про допрофесійну підготовку [30].

Значну допомогу у виборі молодим поколінням європейців майбутньої професії, а насамперед у визначенні напряму подальшої освіти, надає профільне навчання, яке дозволяє кожному учневі обрати один із запропонованих профілів навчання. Такими профілями у реальних школах Німеччини є: природничо-математичний, іноземних мов, соціально-історичний, домашнього господарства, музичний [19]. В основних школах Австрії виділяють свої профільні напрями: іноземні мови, художньо-творчий, природничо-технічний, екологічний, інформатика, суспільний і економічний, інтеркультурний, рухово-орієнтований, здоров'я і харчування [25].

Останнім часом в Європі профільному навчанню школярів приділяють неабияку увагу, залучаючи до його організації широке коло різноманітних фахівців. Так, у школах Австрії створено партнерські комітети (ради), до складу яких входять викладачі, учні та їх батьки. Члени цих комітетів (рад) мають право двома третинами голосів затверджувати профіль навчання. В австрійських школах «забезпечено консультативний супровід

профільного навчання» (консультативна робота психологів і консультантів з управлінським персоналом шкіл, зі студентами – майбутніми фахівцями та з учителями, фахівців-педагогів з учнями щодо вибору та вивчення профільних дисциплін), а також налагоджено взаємозв'язки «зі сферою економіки, вищими та науково-дослідницькими установами, виробництвом» [25: 9, 12].

Профільне навчання, як правило, організують у старших класах загальноосвітніх шкіл. Не є винятком і заклади освіти європейських країн, де профільна диференціація стала «основним принципом побудови старшої школи». Профільна диференціація передбачає вибір учнями одного з двох напрямів навчання (академічного або професійно-технічного) та «професійно зорієнтоване вивчення циклу відповідних профільно предметів» [13: 65].

У більшості шкіл Європи дівчата навчаються разом із хлопцями (Австрія, Франція) [2; 26], проте є й такі, де навчання може бути роздільним (наприклад, школи Великої Британії), що дозволяє більшою мірою урахувати в навчально-виховному процесі особливості жіночої статі.

Зазначене є конче важливим, оскільки, як відомо, професійні інтереси та вподобання дівчат і хлопців різні. Більш того, різняться вони й у дівчат, які мешкають у різних країнах Європи. Наприклад, за результатами анкетування учнів однієї з початкових шкіл Австрії виявлено, що серед дівчат хочуть стати «половина – перукарями, а половина – виховательками дитячого садка». Такий вибір не є випадковим, а зумовлений певним розрахунком, в основі якого уявлення дітей про формування місцевого, а отже, й їхнього добробуту та розуміння, що «мета повинна бути близькою і конкретною, а її досягнення має принести відчутні плоди». Тобто слід займатися такою трудовою діяльністю, яка користується попитом, адже це – «стабільний заробіток, гідне існування» [16: 3]. Для порівняння нагадаємо, що в Україні для дівчат найбільш престижними та привабливими сьогодні є професії юриста, працівника банку, манекенниці та інші, які не потребують значних фізичних зусиль та передбачають швидке отримання достойної (принаймні, на думку дівчат) винагороди. При цьому більшість із них не задумується, а тим більше не розраховує, наскільки їх вибір є реальним, обґрунтованим, відповідає потребам регіону, в якому та чи інша дівчина планує жити і працювати.

За таких умов особливого значення набуває виховна робота з учнями (організація роботи гуртків, профорієнтаційні заходи та ін.).

У системі шкільної освіти європейських країн гуртковій роботі надають значної уваги. Як правило, досить великою популярністю серед учениць загальноосвітніх шкіл користуються гуртки, на заняттях яких можна займатися рукоділлям, доглядати за тваринами, куховарити та ін. Вони можуть бути обов'язковими чи необов'язковими.

Так, у школах Німеччини в початкових класах заняття гуртків обов'язкові, а в інших проводяться за бажанням учнів. В обох випадках участь дитини в роботі того чи іншого гуртка всіляко заохочується та відображається в дипломі. Більш того розмаїття та високий рівень проведення гурткових занять мають надзвичайно важливе значення для престижу школи [7].

У європейських країнах неабиякої уваги надають профорієнтаційній роботі з учнями загальноосвітніх шкіл, залучаючи до неї широке коло зацікавлених осіб (виробничники, приватні агентства, громадськість та ін.).

Наприклад, у Німеччині профорієнтаційна робота організується регіональними відомствами праці (Arbeitsamt) спільно зі школами. Серед традиційних методів проведення цієї роботи: розповсюдження серед школярів та їхніх батьків різноманітних журналів, які містять інформацію щодо подальшого навчання та вибору професії; відвідування учнями в дні відчинених дверей підприємств, навчальних центрів, університетів; щомісячні інформаційні дні в Arbeitsamt, де співробітники розповідають старшокласникам про сучасний ринок та відповідають на їхні запитання. У країні існує значна кількість приватних агентств, які допомагають випускникам шкіл обрати професію відповідно до їхніх здібностей та інтересів. Професійна орієнтація старшокласників забезпечується й через

диференційоване навчання, виконання проєктів та завдань, метою яких є ознайомлення з майбутньою професією. Так, учні, які обрали провідним навчальним предметом педагогіку, можуть отримати від учителя завдання провести один день у дитячому садку, зробити певні висновки та скласти письмовий звіт [7: 47].

З метою залучення дівчат до вибору професій технічного профілю щороку в кожному регіоні Німеччини організують так звані Girls Day, під час якого двері навчальних закладів, підприємств і фірм відчиняються для дівчат віком від 11 років. Представницям жіночої статі розповідають про професії фізико-математичного та технологічного профілів, про те, які для дівчат існують пільги та перспективи професійного зростання. У такий спосіб у країні намагаються подолати наявну в даний період нестачу фахівців технічного профілю [там само].

В Австрії професійна орієнтація дівчат і хлопців здійснюється в ході практичної фахово орієнтованої діяльності, організації якої сприяють зв'язки основних шкіл із виробництвом, з академіями, університетами, участь у соціальних проєктах тощо [25].

Під час виявлення позитивного досвіду зарубіжних країн з'ясовано, що наприкінці ХХ століття трудова підготовка підростаючого покоління набула неабиякого значення й досить високого рівня розвитку у школах Великої Британії, де вона спрямовується «на розвиток творчих навичок школярів, на забезпечення їх готовності виявляти, вивчати і вирішувати проблеми» [8: 23].

Нині, як доводить у своєму дослідженні Р.Сойчук, трудова підготовка учнів у школах цієї країни здійснюється через: обов'язкове вивчення всіма учнями предмета «Дизайн і технологія», обов'язковість уведення в навчальні дисципліни актуальних проблем і тем: «Економіка та індустрія», «Вибір кар'єри», «Здоров'я і довкілля»; вивчення необов'язкових елементів («Керівництво вибором кар'єри», «Досвід роботи»), різноманітних курсів, а також через виробничу практику, міні-підприємництво та профорієнтацію [21].

Навчальна програма курсу «Дизайн і технологія» складається з чотирьох ключових етапів та десяти рівнів складностей. Кожен етап відповідає певному віку (5-7, 8-11 років, 12-14 років, 15-16 років) та має дві частини – обов'язкову і додаткову [15].

Мета допрофесійних курсів, які відвідують 16-19-річні учні, полягає в наданні їм можливостей випробувувати свої сили в різних сферах життєдіяльності, а також визначитися у сфері професійної діяльності, оволодіти відповідними знаннями та досвідом, сформувані певні професійні інтереси. Ці курси можна назвати курсами за вибором, адже їх програма може бути складена відповідно до інтересів та бажань школярів.

Наприклад, дівчата (і юнаки) можуть за своїм бажанням обрати для вивчення курс «Домашня економіка» або «Домогосподарство», мета якого – допомогти учням вести ефективний стиль життя як особистостям, членам суспільства. Під час вивчення даного курсу діти навчаються шити і прясти, оволодівають навичками рукоділля та кулінарним мистецтвом [21].

Виробничу практику проводять для учнів двох старших класів обов'язкової школи на підприємствах, у торгівлі, адміністрації або у сфері обслуговування. Практикою охоплюють меншу половину учнів 14-15-річного віку, які обрали для вивчення предмети практичного спрямування. Вона триває 1-3 тижні (по 6 годин на тиждень) або протягом семестру (по 1 дню щотижня). Порядок проходження практики та її характер залежать від економічних особливостей кожного регіону. Виконана школярами в ході практики робота не оплачується [11].

Після досягнення 15-річного віку учні мають можливість у позанавчальний час спробувати організувати роботу міні-підприємства.

Діяльність міні-підприємств у школах Великої Британії розпочалася з 60-х років ХХ століття, а з 1985 року ухвалено проєкт «Міні-підприємництво в школі». Така форма роботи допомагає розвинути у молоді наступні підприємницькі здібності: ініціатива, наполегливість, гнучкість та вміння працювати в колективі [15]. Окрім того, створення в межах навчального закладу міні-підприємств і компаній, які виготовляють і реалізують власну продукцію або

надають певні послуги, допомагає школярам навчитися організовувати індивідуальну трудову діяльність, ознайомитися з атмосферою ринкових відносин і увійти у світ бізнесу і виробництва [17].

Починаючи з 1986 року, уряд прийняв рішення створити при кожній середній школі хоча б одне міні-підприємство, робота якого полягала в наступному: учні самостійно створювали компанію чи кооператив, організовували випуск товарів чи надання послуг, виконували всі види маркетингу, певний проміжок часу розпродавали свою продукцію чи надавали послуги. Після такого циклу роботи відбувалася самоліквідація міні-підприємства [18; 21].

У II половині XX століття проблема професійного самовизначення школярів стала дуже актуальною для британців, які переконані, що налагоджена профорієнтація – запорука адаптованості випускника до реалій життя [1]. Вони почали ставитися до цієї роботи дуже уважно, а у 80-90-ті роки XX століття профорієнтація стала невід'ємною складовою навчання та формою трудової підготовки учнів британських шкіл. Її мета – інформувати учнів про можливості й різновиди відомих і невідомих для них професій, а також встановлювати більш тісні зв'язки між школою і виробництвом.

У школах Великої Британії профорієнтацію здійснюють учителі-предметники, класні керівники, вчителі-профорієнтатори (спеціалісти з професії, керівники з вибору професії), спеціальні радники з профорієнтації (профрадники), співробітники служби професійної кар'єри. Окрім того, в позашкільних закладах працюють профконсультаційні пункти, які також допомагають учням у виборі майбутньої професії [4; 6; 21].

Британські школи намагаються розв'язати такі завдання професійної орієнтації: «допомогти учням досягнути інтелектуальної, емоційної та соціальної зрілості; сприяти осмисленню ними свого потенціалу й перетворенню власних недоліків; розвивати вміння спілкуватися з людьми; озброювати учнів знаннями для остаточного рішення про вибір професії» [21: 147]. Зазначені завдання вирішують у ході вивчення учнями загальноосвітніх предметів, предметів практичного спрямування та спеціального предмета «Вибір професії», озброєння їх знаннями і навичками з різних сфер трудового життя, навчальної практики на виробництві, позакласної роботи [21; 24].

Школи Великої Британії (в тому числі жіночі) створюють усі умови для професійного самовизначення дівчат, для вільного і свідомого вибору ними майбутньої професії. З цією метою наприкінці XX століття вони не лише почали тісно співпрацювати з підприємствами, ввели до своїх штатів посади консультантів, які допомагають ученицям обрати професію та навчальний заклад для здобуття подальшої освіти, а й створили фонди профорієнтаційної літератури, проводять чимало профорієнтаційних заходів та ін.

Консультанти з вибору професії (радники з профорієнтації) спрямовують свої зусилля на надання дівчатам допомоги у виборі професії та шляху опанування нею. Це може бути, наприклад, навчання в британських університетах або університетах інших країн світу [20].

Значну допомогу у виборі майбутньої професії надають шкільні професійні бібліотеки, де зібрано різноманітні матеріали та відповідну довідкову літературу, або шкільні конференції, які регулярно проводяться для батьків і дівчат. На них, як зазначають у своїй статті Г.Лактіонова та І.Братусь, «запрошують молодих жінок-професіоналів, котрі розповідають про свою професію». Науковці також звертають нашу увагу на те, що «присутність і виступ таких жінок – це водночас демонстрація «жіночих можливостей», стилю життя і вимог до тієї чи іншої професії» [10: 27].

Така увага британських шкіл до вибору ученицями майбутньої професії зумовлена тим, що вони зорієнтовані на «підготовку дівчат до життя у мінливому майбутньому». Тому школи: забезпечують засвоєння знань на рівні діючих стандартів; допомагають визначити сферу майбутньої професійної діяльності; піклуються про розвиток здібностей і нахилів своїх вихованок; дбають про виховання вільної, незалежної особистості, з розвинутим почуттям власної гідності, вірою у власні сили та підготовку її до життя у суспільстві. Тобто роблять усе, «щоб допомогти кожній дівчинці реалізувати власний потенціал, встановити для

себе найвищі цілі у всіх галузях свого життя, зрозуміти свою унікальність і берегти її» [10: 28].

Отже, аналіз змісту трудової підготовки учнів у школах європейських країн кінця ХХ – початку ХХІ століття показав, що вони мають значний досвід та певні традиції проведення такої роботи, які заслуговують на більш детальне вивчення та впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах України. Це може стати предметом подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алешкина Н. П. Профорієнтація в школах Англії / Н. П. Алешкина // Вести высшей школы. – 1988. – № 10. – С. 88-91.
2. Андрощук Г., Андрощук А. Система освіти в Австрії / Геннадій Андрощук, Аліна Андрощук // Рідна школа. – 1999. – № ... – С. 75-79.
3. Андрощук Г., Андрощук А. Система освіти у ФРГ / Геннадій Андрощук, Аліна Андрощук // Рідна школа. – 2000. – №12 – С. 71-76.
4. Балацька Н.І. Професійна орієнтація учнів у сучасних середніх школах Англії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. І. Балацька. – К., 2004. – 23 с.
5. Булай Л.В. Нова реформа фінської школи / Л.В. Булай // Педагогіка: Респ. наук.-метод. зб. – К.: Рад. шк., 1984. – Вип. 23. – С. 106-111. – 112 с.
6. Джурицкий А.Н. Реформы зарубежной школы: надежды и действительность. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
7. Ильина А.Н. Система школьного образования ФРГ / А.Н.Ильина // Биология в школе. – 2004. – №6. – С. 44-49.
8. Лавриченко Н. Модернізація змісту базової освіти у західноєвропейських країнах / Наталія Лавриченко // Директор школи. – 2004. – №12(300). – С. 22-25.
9. Лавриченко Н. Сучасна початкова шкільна освіта у європейському вимірі / Наталія Лавриченко // Початкова школа. – 2006. – №12. – С. 51-54.
10. Лактіонова Г., Братусь І. Жіноча освіта у Великобританії / Галина Лактіонова, Ірина Братусь // Шлях освіти. – 2003. – №2. – С. 25-28.
11. Лапчинская В. П. Трудовое обучение в школах Англії / В. П. Лапчинская // Сов. педагогика. – 1990. – № 1. – С. 131-136.
12. Локшина О. Еволюція реформ шкільної освіти в країнах Європейського Союзу / Олена Локшина // Шлях освіти. – 2006. – №4. – С. 18-22.
13. Локшина О. Зарубіжна старша профільна школа: структурна організація, зміст освіти, підходи до оцінювання / Олена Локшина // Рідна школа. – 2004. – №4. – С. 65-68.
14. Мельниченко Б. Система шкільної освіти у Федеративній республіці Німеччини / Борис Мельниченко // Історія в школі. – 2001. – №5. – С. 17-21.
15. Павлова М.Б. Система підготовки молоді до трудової життя в загальноосвітніх школах Великобританії // Новые исследования в педагогических науках. – М.: Педагогика, 1991. – Вып. 2 (58). – С.23-26.
16. Перлина в центрі Європи // Інфосвіт (щомісячний додаток до газет «Управління освітою» та «Директор школи»). – 2002. – Число 3. – С. 2-8.
17. Пилиповський В.Я. Традиціоналістсько-консервативна парадигма в теорії навчання на Западі / В.Я.Пилиповський // Советская педагогика. – 1992. – № 12. – С.106-118.
18. Рыжов В.А. Профессиональная ориентация и подготовка кадров в Великобритании. – М.: Высш. шк., 1991. – 159с.
19. Сбруева А.А. Порівняльна педагогіка: [навч. посіб.] / А.А.Сбруева. – 2-ге видання. – Суми: В+Д «Універсальна книга», 2004. – 320 с.
20. Слюсаренко Н. В. Виховання учнів у середніх навчальних закладах Великої Британії: [навч. посіб.] / Н. В. Слюсаренко, Н. С. Мороз. – Херсон: Айлант, 2008. – 178 с.
21. Сойчук Р. Л. Реформування змісту трудового навчання в об'єднаній школі Великої Британії у 70-90-ті роки ХХ ст.: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Сойчук Руслана Леонідівна. – Рівне, 2003. – 238 с.

22. Старовойт С. Особливості сучасної освітньої системи у Великій Британії / Світлана Старовойт // Рідна школа: наук.-пед. журнал / Мін-во освіти і науки України. – 2004. – № 1. – С. 75-76.
23. Так учат дітей в... Великобританії // Все для вчителя (інформаційно-практичний бюлетень). – 2007. – №4. – С. 99-101.
24. Тарасова Т. Н. Социальная направленность профессиональной ориентации учащихся массовой (объединенной) школы современной Англии: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Тарасова Татьяна Николаевна. – М., 1981. – 166 с.
25. Фаннінгер Л. П. Особливості профільного навчання в основній школі Австрії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. П. Фаннінгер. – Тернопіль, 2008. – 20 с.
26. Шевченко А. Освіта у Франції / Артем Шевченко // Рідна школа: наук.-пед. журнал / Мін-во освіти і науки України. – 2001. – № 2. – С. 74-77.
27. Яковець О.В. Середня і вища освіта України і розвинутих країн Європи – спільне і відмінне // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / НМЦ ВО МОН України. – К.: Знання, 2005. – Вип. 46: Болонський процес в Україні. – Ч.2. – С. 32-39.
28. Accomplir Europe par l'Education et la Formation. Rapport. – Bruxelles-Luxembourg: Commission Europeenne: CECA-CE-CEE, 1997. – 161 p. [EUED2000 z Ecole] 9 st ukr
29. Educational Development in Finland 1978. Reference Publications, 8. – Helsinki, 1979, p. 44.
30. The Certificate of Pre-Vocational education. Consultative Document by Joint Board for Pre-Vocational Educational. – L., 1984. – 111 p.

УДК 37.018.4:37.018.53

А.І.Шайнер

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА “СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР” З ЛІКВІДАЦІЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ФАХОВОЇ НЕГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ
ГАЛИЧИНИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

У статті на основі аналізу діяльності товариства “Сільський господар” висвітлюються питання підготовки та виховання кадрів для сільського господарства, показані форми й методи проведення цієї роботи.

In the article on the basis of analysis of activity of society “gospodar” light up question of preparation and education of shots for agriculture, shown forms and methods of conducting of this work.

Історико-педагогічна наука, як і інші галузі педагогічного знання, не може розвиватися без вивчення своєї власної історії. Тому виникає потреба систематизації, аналізу й узагальнення історико-педагогічних досліджень, періодизації розвитку історико-педагогічних знань. Важливим завданням є також встановлення зв'язків між розвитком історії педагогіки, педагогіки та історії культури України, української історичної науки в цілому. Пізнаючи її минуле і сучасність, замислюючись над тенденціями та закономірностями розвитку, отримуємо можливість впливати на хід і напрями подальших наукових студій.

Мета статті – на основі аналізу діяльності товариства “Сільський господар” висвітлити питання підготовки та виховання кадрів для сільського господарства, показані форми й методи проведення цієї роботи в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Наприкінці ХІХ ст. на розвиток кооперації впливали суспільно-політичні (“бездержавне” існування Галичини періоду австро-угорського й польського панування, обмеження її промислового розвитку, безробіття, зубожіння населення, адміністративний тиск на українську культуру, мову, освіту, поступове нищення й ополячення українського шкільництва, але водночас утвердження національної ідеї як стрижневої, усвідомлення